

4.2020 PÄÄKIRJOITUS

Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjämäinen oppiminen

Kati Peltonen

TKI-johtaja, Hyvinvoinnin
palveluinnovaatiot
LAB-ammattikorkeakoulu
kati.peltonen@lab.fi

Tuuli Ikäheimonen

Tutkijatohtori
LUT-yliopisto
tuuli.ikaheimonen@lut.fi

Sonja Niiranen

Yliopistolehtori
Tampereen yliopisto
sonja.niiranen@tuni.fi

Elena Oikkonen

Tutkijaopettaja
LUT-yliopisto
elena.oikkonen@lut.fi

Yrittäjyys on monimuotoinen ilmiö, jolle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa on jossain määrin vakiintunut näkemys siitä, että yrittäjyyttä voidaan tarkastella niin sanotun suppean tai laajan tulkinnan näkökulmasta. Suppean tulkinnan mukaisesti yrittäjyys ymmärretään ennen kaikkea omistajayrittäjyytenä, jolloin huomion kohteena ovat yrityksen perustamiseen ja liiketoiminnan

kehittämiseen liittyvät kysymykset. Laajan tulkinnan mukaisesti yrittäjyys nähdään kaikkia ihmisiä koskettavana ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana oppimiseen, työhön ja elämään yleensä ja tällöin yrittäjyys löytää ilmenemismuotonsa kontekstista riippuen. Tämän laajan tulkinnan mukainen näkemys yrittäjyydestä nähdään myös yhtenä Euroopan Unionin elinikäisen oppimisen avaintaidoista (European Union, 2019). Nämä näkökulmat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan täydentävät toisiaan. Sama katsantotapa on nähtävissä myös Opetus- ja kulttuurimi-

nisteriön vuonna 2017 päivittämissä yrittäjyyslinjauksissa, jotka ohjaavat kaikilla kouluasteilla tehtävää yrittäjyyskasvatustoimintaa.

Yrittäjyys kaikissa eri muodoissaan myös elää ja muovautuu ajassa yhteiskunnallisen ja globaalien tilanteiden mukaan. Korona-pandemia ja pirulliset yhteiskunnalliset ongelmat (*wicked problems*) haastavat tarkastelemaan ja kyseenalaistamaan totuttuja toimintatapoja ja keksimään uusia tapoja selviytyä muuttuvissa olosuhteissa. Yrittäjyydelle, niin yrittäjämäisenä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana kuin liiketoimintana, on tässä ajassa erityistä tarvetta. Yrittäjyyden merkityksen kasvu on myös historiallisesti tarkasteltuna kiinnittynyt vahvasti olosuhteiden muutokseen epävarmoina aikoina (Kyrö, 1997). Näin ollen myös yrittäjyyskasvatus ja sen tutkimus elää ja löytää uusia tutkimusaiheita yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa.

Yrittäjyyskasvatus tutkimuksessa

Yrittäjyyskasvatuksessa yhdistyy sekä yrittäjyyden että kasvatuksen näkökulmat. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimus asemoituu siten yrittäjyys-tutkimuksen ja kasvatustieteen risteyskohtaan. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimus on lähtenyt liikkeelle yrittäjyystutkimuksen puolelta 1980-luvun loppupuolella. Alkuvaiheessa yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa korostuivat kysymykset yrittäjyyden merkityksestä yhteiskunnassa (Gibb, 1993) sekä siitä onko yrittäjyys synnynnäistä vai voiko sitä oppia ja opettaa (Ronstadt, 1987). Vähitellen 2000-luvun alkupuolelta lähtien tutkimuksen keskiössä ovat olleet yrittäjämäiseen oppimiseen, opettamiseen ja pedagogiikkaan ja yrittäjyysvalmiuksien kehittymiseen liit-

tyvät kysymykset (Kyrö ja muut, 2007; van Gelderen ja muut, 2005; Peltonen, 2014). Kasvatuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna kyse on tällöin yrittäjyyteen oppimisesta ja yrittäjyyteen kasvamiseen ohjaamisesta eli opettamisesta (Peltonen, 2014). Näin yhteiset tutkimusintressit ovat tuoneet yrittäjyyden ja kasvatuksen tutkijoita, kuin myös muiden tieteenalojen edustajia lähemmäksi toisiaan.

Pittaway ja muut (2017) toteavat yrittäjyyskasvatuksen tutkimusta luotaavassa kirjallisuuskatsauksessaan tutkimusten painottuneen kuuden pääteeman alle: 1) pedagogisia kysymyksiä tarkastelevat tutkimukset, joissa huomion kohteena ovat olleet erilaiset koulutukselliset interventiot ja niissä käytetyt opetusmenetelmät; 2) yrittäjyysshalukkuutta, intentioita ja pystyvyysuskomuksia tarkastelevat tutkimukset, joissa huomion kohteena ovat olleet koulutuksellisten interventioiden vaikutukset opiskelijoiden yrittäjämäiseen käyttäytymiseen ja käsityksiin yrittäjyydestä; 3) yrittäjämäisen oppimisen tutkimukset, joissa on tarkasteltu yrittäjän oppimista ja kokemusten tuottamia implikaatioita koulutuksen käytäntöihin; 4) yrittäjyyskasvatuksen mittaamiseen ja arviointiin liittyvät tutkimukset, joissa on tuotettu tietoa niin kouluttajien kuin päätöksentekijöiden tarpeisiin; 5) tytopologiat ja taksonomiat eli tutkimukset joissa on tarkasteltu ja luokiteltu erilaisia koulutuskäytäntöjä ja niiden lähtökohtia sekä 6) konteksti ja sovellukset eli tutkimukset joissa huomion kohteena ovat olleet muut eri konteksteissa tapahtuneet yrittäjyyskasvatuksen käytännöt ja toimintatavat. Huomionarvoista on, että etenkin 2000-luvun alkupuolella tutkimukset ovat pitkälti keskittyneet tarkastelemaan ja mittaamaan erilaisten pedagogisten ratkaisujen ja interventioiden vaikutuksia opiskelijoiden yrittäjyysintentioneihin ja

halukkuuteen ryhtyä yrittäjiksi korkea-asteen koulutuksen kontekstissa (Pittaway ja muut, 2017).

Nykyisessä yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa kiinnostus koulutuksellisten interventioiden ja erilaisten pedagogisten ratkaisujen vaikutuksiin liittyen opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksiin, yrittäjämäiseen toimintaan ja käsityksiin yrittäjyydestä näkyy edelleen vahvana. Samanaikaisesti rinnalle on noussut uusia tutkimustemoja, kun yrittäjyyskasvatuksen tutkimus on laajentunut luokahuoneiden sisältä ja opintojakso- tai koulutusohjelmataason tarkasteluista kohti organisaatiotason ja koulutuspoliittisen tason keskusteluja.

Yrittäjyyskasvatus koulutuspolitiikassa ja oppilaitosten työssä

Suomessa yrittäjyyskasvatus on kuulunut perusopetuksen opetussuunnitelmaan jo vuodesta 1994 (Ikonen, 2006). Vastaavalla tavalla vuosina 1994–1995 uudistuneissa lukion ja ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa yrittäjyys otettiin systemaattisemmin huomioon (Opetusministeriö, 2009). Samoin vuonna 1995 annetussa ammatikorkeakouluopintoja koskevassa asetuksessa yrittäjyys nostettiin esiin osana ammattiopintojen tavoitteita (Finlex, 1995).

Sittemmin julkaistuissa Opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyslinjauksissa (2017) sekä korkeakoulujen yhteisissä yrittäjyysuusituksissa (Arene, 2018) yrittäjyyskasvatus nähdään merkityksellisenä. Kootusti voidaan siis todeta, että 2000-luvun opetussuunnitelmauudistusten myötä yrittäjyyskasvatus on nähty yhä tärkeämpänä osana kaikkien koulutusasteiden tehtävää. Lisäksi yrittäjyyskasvatustehtävän toteuttamiseksi on laadittu maakunnallisia, alueellisia ja paikallisia elinkeino-,

yrittäjyys- ja yrittäjyyskasvatusstrategioita. Myös oppilaitostasolla yrittäjyyskasvatuksen edistämisen tulee näkyä strategiassa ja edelleen, strategian on näytävä konkreettisina tekoina oppilaitoksessa (Potinkara, 2017).

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen edellyttää oppilaitokselta organisaatiokulttuuria, resursseja ja rakenteita, jotka mahdollistavat yrittäjyyskasvatuksen tuomisen osaksi opetustyötä. Tämä korostaa johtajuuden merkitystä ja etenkin rehtoreiden roolia yrittäjyyttä tukevan organisaatiokulttuurin luomisessa, yrittäjyyskasvatusta tukevien pedagogisten ratkaisujen käyttöönotossa sekä koulujen yrittäjämäisten käytäntöjen johtamisessa ja kehittämässä (Hämäläinen ja muut, 2018). Vaikka rehtoreiden roolin merkitys on noussut keskusteluihin aika-ajoin (esim. Deakins ja muut, 2005), on aiheen tutkimus edelleen verrattain vähäistä.

Vaikka yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa onkin enemmän tarkasteltu yrittäjyyskasvatustoimien vaikutusta opiskelijoiden yrittäjyysintentioihin (esim. Barba-Sánchez & Ateinsa-Sahuquillo, 2018), on myös opiskelijoiden odotukset eri opintoasteiden yrittäjyysopintoja kohtaan olleet tutkijoiden mielenkiinnon kohteina. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) tarkasteli yrittäjyyttä ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulussa. Selvityksessä havaittiin, että ammatillisen koulutuksen opiskelijat pitivät yrittäjyysopintoja tärkeinä erityisesti yrittäjänä toimimisen kannalta, kun taas korkeakouluopiskelijat pitivät yrittäjyysopintoja tärkeinä ammatillisen osaamisen, asiantuntijuuden kehittymisen, yrittäjänä toimimisen sekä palkkatyöhön työllistymisen kannalta (Huusko ja muut, 2018). Yrittäjyysopintojen pedagogiselta toteutukselta opiskelijat odottavat mm. mo-

nipuolisuutta, tekemällä oppimista, ryhmässä työskentelyä, yrittäjiltä tai yrityksissä oppimista sekä korkea-asteella käytännön ja teorian yhdistäviä opetusmenetelmiä. Yliopisto-opiskelijoilla yrittäjyysosaamisen kehittymisen lähtökohtana korostui lisäksi oman osaamisen tunnistaminen, sanallistaminen sekä tuotteistaminen (Huusko ja muut, 2018).

Työelämäyhteistyön huomioiminen ja vahvistaminen on luonut tarpeen tunnistaa ja huomioida myös muualla kuin luokkahuoneessa /oppilaitoksessa tapahtuvaa oppimista osana opintoja. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT) sekä opinnollistaminen (*studification*) ovatkin saavuttaneet jalansijaa erityisesti ammattikorkeakouluissa, joissa esimerkiksi opinnollistaminen on havaittu mahdollisuudeksi integroida opetus ja korkeakoulun toteuttama TKI-toiminta luontevasti yhteen (Väänänen & Peltonen, 2020). Sekä AHOT-menetelytapa että opinnollistaminen pohjaavat osaamisperustaiseen oppimissuunnitelmaan. Viime kädessä kummassakin on kyse siitä, kuinka opiskelijan muualla kuin oppilaitoksessa (ennen opintoja tai opintojen aikana) hankkima osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan osaksi hänen opintojaan (OHA-foorumi, 2020). Opinnollistamisella voidaan tarkoittaa myös oppimisen tavoitteisiin ja organisaation toimintakulttuuriin suhteutettuja pedagogisia ratkaisuja (Väänänen & Peltonen, 2020). Tutkimuksellisesti sekä AHOT että opinnollistaminen sijoittuvat osaksi työelämästä oppimisen keskustelua.

Yrittäjyyskasvatuksen tutkimus katsoo myös eteenpäin. Huolimatta yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen huomattavasta kasvusta viime vuosien aikana, edelleen löytyy myös tutkimuksellisia aukkoja. Nousevina tutkimusteemoina onkin

jo tunnistettu esimerkiksi oppilaitosten yrittäjämäinen toimintakulttuuri ja siihen liittyvät kysymykset sekä yrittäjyyden ekosysteemeihin ja oppimisyhteisöihin liittyvät tarkastelut. Toisaalta esimerkiksi institutionaalaisella tasolla on toistaiseksi vielä vähän tutkittu oppilaitosten fyysisiin tilaratkaisujen ja yrittäjyyttä tukevien infrastruktuurien vaikutusta opiskelijoiden innovaatiotoimintaan. Myös opetussuunnitelmien ulkopuoliset yrittäjyyttä tukevien toimintojen tarkastelut ovat vielä toistaiseksi jääneet vähäiselle huomiolle (Pitaway ja muut, 2017).

Teemanumeron sisältö

Tämä Ammattikasvatuksen aikakauskirjan teemanumero sisältää kolme vertaisarvioitua artikkelia, joissa tarkastellaan yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjämäiseen oppimiseen liittyviä teemoja. Näiden artikkeleiden lisäksi numerossa on mukana Professori Emerita Anneli Eteläpellon haastattelu.

Teemanumeron ensimmäisessä referee-artikkelissa *Yrittäjyyskasvatuksen ”ehjän polun” rakentuminen yrittäjyyskasvatuksen strategioissa* Piritta Parkkari (2020) tarttuu kriittisesti orientoituneiden tutkijoiden esille nostamaan tarpeeseen tarkastella yrittäjyyskasvatuksen sisällään pitämiä oletuksia. Nojaten kriittiseen diskursianalyysiin, hän analysoi kahdentoista yrittäjyyskasvatuksen ehjään polkuun liittyvän dokumentin kielenkäyttöä kysyen: Millaisten oletusten kautta ajatus yrittäjyyskasvatuksen ehjästä polusta rakentuu yrittäjyyskasvatukseen liittyvissä strategioissa ja muissa dokumenteissa, sekä mitä seurauksia tällä on yrittäjyyden saamille merkityksille?

Toisessa referee-artikkelissa Sanna Joensuu-Salo, Anmari Viljamaa ja Elina Vara-

mäki (2020) tarkastelevat *Mikä saa opiskelijan ryhtymään yrittäjäksi? Tuloksia toiselta asteelta ja korkeakouluista kuudesta maasta* sitä, miten opiskelijan yrittäjyysaikomukset ja pystyvyysuskomus selittävät yrittäjäksi ryhtymistä, sekä onko yrittäjyyskoulutuksen, opiskelijan oman liiketoiminnallisen tietopohjan ja yrittäjäksi ryhtymisen välillä yhteyttä.

Teemanumeron viimeisessä refereeartikkelissa *Olenko yrittäjämäinen? – Opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen hahmottaminen ja sanoittaminen* Anna-Greta Nyström ja Charlotta Wendelin (2020) pohtivat sitä haastetta, että opiskelijat yhdistävät yrittäjyyden ja yrittäjyysosaamisen usein yrityksen perustamiseen, eivätkä niinkään yrittäjämäiseen toimintaan laajemmin. Tutkimuksessaan he ovat selvittäneet, miten korkeakouluopiskelijat ymmärtävät yrittäjyyttä ja hahmottavat omaa yrittäjyysosaamistaan. Tätä osaamista he ovat tarkastelleet sensemaking-teorian kautta tuoden yrittäjyyskasvatuksen tutkimukseen ja erityisesti opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen ymmärtämiseen uudenlaisen näkökulman.

Käsillä olevassa numerossa on artikkelien lisäksi Professori Emerita Anneli Ete-läpellon haastattelu. Pitkän ja merkittävän uran luonut tutkija kertoo haastattelussa työurastaan ja toimijuuden käsitteestä, erityisesti ammatillisesta toimijuudesta ja tunnetoimijuudesta.

Lähteet

- Arene (2018). Korkeakoulujen yrittäjyysuusitukset. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/Yritt%C3%A4jyysuusitukset/Yritt%C3%A4jyysuusitukset%20korkeakouluille%202018.pdf>
- Barba-Sánchez, V., & Ateinsa-Sahuquillo, C. (2018). Entrepreneurial intention among engineering students: The role of entrepreneurship education. *European Research on Management and Business Economics*, 24(1), 53–61.
- Deakins, D., Glancey, K., Menter, I., & Wyper, J. (2005). Enterprise education: The role of head teachers. *International Entrepreneurship and Management Journal* 1(2), 241–263.
- European Union (2019). Key Competences for Lifelong Learning. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>
- Finlex (1995). Asetus ammatikorkeakoulupinnoista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950256>
- van Gelderen, M., van de Sluis, L., & Jansen, P. (2005). Learning Opportunities and Learning Behaviours of Small Business Starters: Relations with Goal Achievement, Skill Development and Satisfaction. *Small Business Economics*, 25, 97–108. <https://doi.org/10.1007/s1187-005-4260-1>
- Gibb, A. (1993). The enterprise culture and education. Understanding Enterprise Education and its Links with Small Business, Entrepreneurship and Wider Educational goals. *International Small Business Journal*, 11(3), 11–24.
- Huusko, M., Vettenniemi, J., Hievanen, R., Tuurnas, R., Kolhinen, J., & Ruskovaara, E. (2018). Yrittämään oppii yrittämällä. Yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa -arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Hämäläinen, M., Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2018). Principals promoting entrepreneurship education: The relationships between development activities and school practices. *Journal of Entrepreneurship Education*, 21(2), 1–19.
- Ikonen, R. (2006). Yrittäjyyskasvatus: kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Kopijyvä Oy.
- Kyrö, P. (1997). Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. Jyväskylä Studies in computer science and economics and statistics 38. University of Jyväskylä.
- Kyrö, P., Lehtonen, H., & Ristimäki, K. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen suuntia etsimässä. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen, & K. Ristimäki (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuks-*

sen julkaisusarja (ss. 12–31). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

OHA-foorumi (2020). Kansallisesti yhtenäisiä linjauksia koskien opiskelijoiden aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) käytäntöjä. Työryhmän loppuraportti 31.3.2020.

Opetusministeriö (2009). Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisu 2009:7. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78869/opm07.pdf?sequence=1>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) Yrittäjyyslinjaukset. <https://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yritt%C3%A4jyyslinjaukset-tilukko.pdf/efb8e31e-4420-45ba-99e9-062b6e388933/yritt%C3%A4jyyslinjaukset-tilukko.pdf>

Peltonen, K. (2014). Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittyminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Aalto University publication series Doctoral Dissertations 175/2014.

Pittaway, L., Ferrier, M., Aissaoui, R., & Mass, P. (2017). Trends in Entrepreneurship Education: Innovation Infrastructure. Submitted to Entrepreneurship Education and Pedagogy. https://www.researchgate.net/publication/321193843_Trends_in_Entrepreneurship_Education_Innovation_Infrastructure

Potinkara, H. (2017). Opettajan opas yrittäjyysosaamiseen. Suomen Yrittäjät. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_opettajan_opas_yrittajyysosaamiseen.pdf

Ronstadt, R. (1987). The Educated Entrepreneurs: A New Era of Entrepreneurial Education is Beginning. *American Journal of Small Business*, 10(1), 37–53.

Väänänen, I., & Peltonen, K. (2020). Siiloista saumattomaan opetuksen ja TKI-toiminnan integrointiin ammattikorkeakouluissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 22(2), 52–69. <https://journal.fi/akakk/article/view/95963>

